

Indhold

Civilsamfund på Balkan

Side 3

Nyt fra sekreta- riatet

Side 5

Serbien efter Djindjić

Side 6

Politisk korrup- tion og menne- skerettigheder

Side 8

Irak-krigen og grundloven

Side 10

Bog anmeldelse

Side 11

Læserbrev

Side 12

Leder:

Interesser og kontrol

Af komiteens formand, professor, dr.jur. Ole Espersen

FN, Europarådet og visse andre organisationer har ikke blot fået vedtaget en lang række konventioner til beskyttelse af de fundamentale menneskerettigheder. De har også, i et ganske stort omfang, oprettet rapporteringssystemer, komitékontrol m.v.

Imidlertid viser erfaringen at landene i stadig større omgang er efterladende, når det drejer sig om at opfylde de kontrolforanstaltninger, som de selv har påtaget sig. 30-40 forskellige FN-lande har f.eks. endnu ikke indsendt deres første rapport vedrørende overholdelsen af FN's konvention mod tortur (fra 1987). En lang række lande er alvorligt forsinkede, når det drejer sig om indlevering af rapporter. Det gælder også på mange områder Danmark. I det hele taget synes det, som er der ved at blive etableret en forståelse for denne "træthed", når det drejer sig om den ellers begejstrede tilslutning til menneskerettigheder og international kontrol med overholdelsen.

Det må nok desværre ses som et tegn på manglende interesse for selve rettighederne. Når jeg tør vove den påstand skyldes det følgende:

I forbindelse med terrorangrebet mod USA vedtog FN i slutningen af september 2001 en resolution, som pålagde medlemslandene en lang række forpligtelser med henblik på bekæmpelsen af terror. Blandt andet blev det pålagt medlemslandene at rapportere om, hvordan de havde opfyldt disse forpligtelser, og der blev nedsat en særlig overvågningskomité med henblik på kontrollen. Alle lande har nu indberettet til denne komité om, hvad de har foretaget sig. Adskillige lande, herunder Danmark, har indberettet adskillige gange. Komiteen har holdt mange møder og er fremkommet med mange kommentarer og opfordringer.

Fortsættes side 2

Debatmøder på Helsingforskomiteen

Tirsdag d. 28. oktober, kl. 16.30:

Lars Dencik, professor ved RUC, om
medier og xenofobi

Tirsdag d. 2. december, kl. 16.30:

Politimester Arne Stevns og professor Ole Espersen om
terrorbekæmpelse

Møderne afholdes i komiteens lokaler, Gothersgade 89, 1. sal
Tilmelding venligst på komiteens email: main@helsinki-komiteen.dk
eller tlf.: 33 91 81 10.

Baggrundsmateriale relateret til møderne kan ses på komiteens hjemmeside.

Leder, fortsat fra forsiden:

Interesser og kontrol

Jeg skal ikke herved tage stilling til om alt det, resolutionen indeholder af forslag, de vedtagne nationale straffelovsændringer m.v., vil have nogen effekt på bekæmpelsen af terror. Men det var i hvert fald det, der var hensigten. Hvad jeg derimod godt tør sige er, at efterlevelsen og kontrollen med opfyldelsen har været imponerende. En lang række lande, herunder Danmark, har benyttet lejligheden til det, der kan kaldes ”overopfyldelse” af resolutionen, idet man har gennemført ændringer under henvisning til resolutionen i sin strafferetsplejelovgivning, uanset at dette egentlig ikke krævedes, og uagtet at ændringerne er blevet kritiseret for deres mulige trusler mod retssikkerheden.

Denne påskønnelsesværdige iver ligger altså i intensitet meget meget lang fra den iver, der udvises, når det drejer sig om at opfylde de krav der stilles til staterne selv, for at undgå ”statsterror” f.eks. i form af tortur. Det er naturligvis ud fra et psykologisk/politisk synspunkt ikke vanskeligt at finde forklaringen herpå. Statsterror er noget, nogle forbeholder sig retten til - den individuelle terror må man naturligvis bekæmpe. Men hvor ”forståeligt” det end er, er det naturligvis først og fremmest beskæmmende. Det lover ikke godt for engagementet omkring kravene til staterne om respekt for menneskerettighederne.

Desværre må det konstateres at Danmark ligger godt i tråd med denne udvikling, herunder også dens mere beklagelige træk.

Redaktionel leder:

Om tilsigtet fair play og om læserbidrag

Redaktionen lægger afgørende vægt på at give parter, myndigheder, partier, lande et., der kritiseres i bladet, lejlighed til at forsvare/forklare sig. Eksempelvis det angreb, som i dette nummer af bladet rettes mod regeringens Irak-politik, og som indirekte også rammer Socialdemokratiet, forelagt for Venstres udenrigspolitiske ordfører Troels Lund Poulsen og for Socialdemokratiets internationale sekretær Anne Sofie Allardt. Deres kommentarer ventes bragt i næste nummer.

Tilsvarende er det aftalt med den russiske ambassade, at den får lejlighed til at kommentere, næste gang Ruslands politik i Tjetjenien angribes.

Som sædvanlig efterlyses bidrag fra læsere. Deadline for bladets næste nummer er d. 10. november. Det er en fordel, hvis læserbreve højst fylder en halv side eller ca. 2000 anslag, og egentlige artikler 2 sider eller ca. 8000 anslag. Artikler må gerne indledes med et kort resume.

*På redaktionens vegne,
Niels Groth*

Kolofon:

Dette nyhedsblad udgives af Den Danske Helsingfors Komité for Menneskerettigheder, som er en selvstændig, frivillig organisation, der arbejder for styrkelsen af demokrati, menneskerettigheder og mindretalsbeskyttelse i OSCE-regionen. Komitéen er medlem af The International Helsinki Federation for Human Rights, IHF, som er paraplyorganisation og internationalt sekretariat for de 41 nationale Helsingforskomitéer.

Nyhedsbladet bringer artikler om menneskerettighedsspørgsmål i Danmark og andre OSCE-lande, formidler nyheder og rapporter fra Den Danske Helsingforskomité's egne projekter og viderebringer nyheder fra andre nationale Helsingforskomitéer, fra IHF samt fra andre menneskerettighedsorganisationer, alt sammen med det formål at skabe opmærksomhed om menneskerettighedsproblemer indenfor OSCE-regionen. Nyhedsbladet udkommer i 300 eksemplarer 4 gange årligt. Indlæg og bidrag kan sendes til bladets redaktion: Den danske Helsingforskomité, Gothersgade 89, 1123 København K, eller på Helsingforskomitéens email: main@helsinki-komite.dk mærket ”Nyhedsblad”.

Artikler og andre bidrag tegner ikke nødvendigvis Den Danske Helsingfors Komité's og redaktionens holdninger. Dette nummer af bladet er redigeret af Tea Sindbæk (der er ansvarlig over for presseloven), Niels Groth, Klaus Groth og Harry Lauersen og er sat op af Rune Brandt Larsen. Arne Piel Christensen er kontakt til komitéens bestyrelse. Trykt hos Tryk 16, Fiolstræde 10, København.

Civilsamfund på Balkan – baggrund for et projekt

Af Ole Richter

Indledning

Den Danske Helsingfors Komité og The International Academy for Education and Democracy har, i erkendelse af at de nye republikker, der opstod efter de seneste krige i det tidligere Jugoslavien, kun i nogen grad har evnet at ud-

nytte de muligheder, som den omfattende økonomiske, tekniske, logistiske og politiske hjælp burde have givet dem, udviklet et projekt til opbygning af væsentlige dele af et civilsamfund på Vestbalkan. Vi har derfor forsøgt at analysere de forhold, der har gjort det så vanskeligt for de nye, selvstændige lande at få gavn af hjælpen.

Dette projekt skal perspektiveres og forstås ud fra den forestilling, at et land eller en region udvikles bedst demokratisk og dermed også økonomisk gennem etablering af et reelt fungerende civilsamfund. Samtidig er det klart, at et virkeligt civilsamfund kun kan opstå, hvor befolkningen lokalt og centralt inddrages i denne udvikling fra begyndelsen. Det betyder, at udviklingen må bygge på de demokratiske organisationer og institutioner, der allerede findes. Er disse svage, må de styrkes økonomisk og organisatorisk, og søsterorganisationer kan etableres for at opnå en bredere basis.

Samtidig må visionen og betydningen af tilstedeværelsen af et pluralistisk civilsamfund fortælles og konkrete resultater fremvises. Der må her lægges vægt på de økonomiske og de faglige resultater.

Historie

Ud over hvad Balkans historier ellers er, så er de beretninger om befolkninger, der i deres udvikling fra kolonialisme og feudalisme har sprunget vigtige stadier i samfundsudviklingen over. Mens Vesteuropa gennemgik en udvikling fra kongeligt enevælde til vore dages repræsentative demokrati, en udvikling i direkte forlængelse af eller inspireret af Den Franske Revolution i 1789, og som forhåbentlig vil fortsætte ad demokratisk vej længe endnu, så har Østeuropas og Balkans folk oplevet en helt anden udvikling.

Mens befolkningerne i Vest- og Centraleuropa i mere end 100 år førte en både national og demokratisk kamp for autonomi, en kamp, der især i Norden gav

stødet til udviklingen af et rigt civilsamfund i form af selvgroede foreninger, organisationer, politiske partier og bevægelser, havde Balkan ikke nær de samme betingelser for en demokratisk udvikling. Balkan havde været delt mellem undertrykkende imperialistiske magter, der forhindrede udviklingen af et civilsamfund som i det øvrige Europa. Derfor blev befolkningerne på Balkan nemme ofre for kvasi-demokratiske og autokratiske regimer, der ikke gav befolkningerne mange muligheder for at deltage i den demokratiske proces, endsige at udvikle og deltage i det for demokratiet så nødvendige civilsamfund, bestående af demokratiske, politiske, kulturelle, sportslige og andre interesse- og hobbyorganisationer.

Under 2. Verdenskrig var flere af Balkans lande en del af "aksemagterne" på Tysklands og Italiens side. Jugoslavien var besat af italienske, tyske og bulgarske styrker og samtidig splittet mellem Titos kommunistiske partisaner, de serbisk-nationalistiske tjetnikker og de kroatiske fascistiske ustasjaer. Titos partisaner vandt efter at have udraderet tjetnikker og ustasjaer.

I 1945 indførte Tito og kommunistpartiet et totalitært regime, i begyndelsen loyalt overfor Komintern og Stalin, men i 1948 brød Jugoslavien med Sovjetunionen og dannede nogle år efter "den alliancefri bevægelse", dvs. lande, som følte sig neutrale overfor på den ene side den kapitalistiske og på den anden den stalinistiske blok.

Udefra så det socialistiske Jugoslavien meget demokratisk ud, og der er ingen tvivl om, at Titos Kommunistparti havde bred opbakning i befolkningen. Der blev da også skabt en hel del forbedringer, økonomisk og demokratisk, for den brede befolkning. Men indefra var det så som så med demokratiet. Man havde godt nok indført formelt arbejderledelse af de større fabrikker, miner og lignende. Men for at kunne deltage i vedtagelsen af de oppefra truffne beslutninger skulle man være medlem af kommunistpartiet. Tito manøvrerede så adræt, at de nationale modsætninger blev glemt, og at det til en vis grad lykkedes at samle de jugoslaviske folk.

Geopolitisk

Tito havde sørget for et politisk testamente, der lod den centrale, føderale magt gå på omgang mellem kommunistpartiets ledere i de forskellige jugoslaviske

delrepublikker. Dette system holdt dog ikke mere end 10 år. Som følge af kommunismens sammenbrud i Kominform-landene (Sovjetunionen og dets lydstater) forsvandt en stor del af Jugoslaviens afsætningsmarkeder. Dette medførte naturligvis store økonomiske rystelser. Lige så vigtige var de politiske rystelser. Østblokkens sammenbrud betød enden på den bipolare verdensorden, der havde skabt grundlaget for den alliancefrie bevægelse. Den jugoslaviske socialisme mistede derved sit "raison d'être". For at bevare magten greb nogle socialistiske politikere til den nationalistiske løsning. Men når først den nationalistiske svinehund er sluppet ud af sækken, er den ikke så nem at stoppe tilbage igen.

Økonomien forværredes hurtigt, og nationalismen bredte sig lige så hurtigt. En nationalisme skal have fjender, ellers holder den ikke i længden. De serbiske ledere ville gerne tilbage til den serbiske dominans, som Slobodan Milosevic udtrykte det i sin tale på Kosovo-sletten: "De skal ikke slå jer" til de nationalistiske Kosovo-serbere, der urigtigt påstod, at serbiske grave og serbiske kvinder blev skændet af Kosovo-albanerne. Og "Hvor serberne er, er Serbien" til dem, der ønskede et Storserbien. Da ingen af de andre 5 delrepublikker ville lade sig dominere af Serberne, startede krigen. Resten er velkendt fra aviserne.

Som følge af de begrænsede demokratiske traditioner og erfaringer, især i de republikker, som havde hørt under Tyrkiet, var forståelsen for demokratiske styreform, borgerlige frihedsrettigheder og menneskerettigheder begrænset. Man var stort set gået lige fra en marginaliseret, kolonial, feudaltradition, over først et fascistoidt fåmandsvælde til et kommunistisk partidiktatur og til noget, der nu skulle være et demokrati, oveni købet påtvunget af udefra kommende magter.

Valgene til de fleste parlamenter blev afholdt tidligt, mens konflikten spidsede til, og uden international kontrol af perioden op til valgene, hvorunder en væsentlig del af den demokratiske proces finder sted. Derfor blev de nationalistiske grupperinger og partier siddende, men nu med en demokratisk fernis på sig. Trods betragtelig økonomisk og organisatorisk støtte især til Bosnien, til Kroatien og til Makedonien lykkedes det kun i begrænset omfang at skabe virkelige demokratier. Slovenien og Serbien/Montenegro fulgte med modsat rettede fortegn hver sin udvikling, Slovenien en demokratisk, Serbien en diktatorisk. De udemokratiske, negative tendenser i republikkerne, Kroatien, Bosnien, Serbien og Makedonien skyldtes især den manglende tilstedeværelse af et civilsamfund, en mangel, der også har bremset den økonomiske udvik-

ling.

Hvorfor gøre noget?

Danmark er jo ingen stormagt, hverken militært, politisk eller økonomisk, men måske kunne vi få en vis indflydelse på menneskeret og demokrati på Balkan. Vore erfaringer fra projekter i de baltiske lande og Polen og vor viden om forholdene på Vestbalkan fortæller os, at koncentreret hjælp på essentielle områder kan have en målelig virkning for civilsamfundet i de enkelte lande.

Som nævnt har Balkans republikker som følge af den historiske udvikling ikke haft mulighed for at udvikle et egentligt civilsamfund. De har derfor kun vanskeligt kunnet gøre fornuftig brug af den økonomiske og tekniske støtte, de har fået og forsat får. En al for stor del forsvinder i unødigt bureaukrati og korrupsion.

De jugoslaviske republikker befinder sig på forskellige stadier i deres udvikling, økonomisk og demokratisk. Generelt er republikkerne i nord mere udviklede end dem i syd, men der er afvigelser fra dette mønster.

Slovenien, som om kort tid træder ind i EU, befinder sig økonomisk og politisk meget nærmere Centraleuropa end Balkan. Landet har mindre korrupsion end Italien og Grækenland (iflg. CPI) og myndigheder og befolkning har en god demokratisk forståelse og rimelig respekt for menneskerettigheder. Slovenien lades derfor ude af betragtning i dette projekt.

Efter afsættelsen af den nationalistiske regering under præsident Franjo Tudjman har Kroatien, med en centrum-venstre regering ledet af Ivica Racan og den moderate præsident Stipe Mesic, arbejdet for at gøre landet til en moderne demokratisk stat. Dette er sket gennem bekæmpelse af bureaukrati, etnocentrisme, korrupsion og magtfordrejning. Efter vor opfattelse vil en støtte til undervisning i demokrati og menneskerettigheder i skolerne i Kroatien være et væsentligt bidrag til at fjerne de autoritære holdninger blandt lærere og elever og derved skabe en skole, der over tid vil påvirke samfundet i demokratisk retning.

Bosnien-Hercegovina, der efter krigen er delt i to entiteter, Føderationen af Bosniakker og Kroater og Den Serbiske Republik, har ligeledes et demokratisk problem i skolerne. Der er langt mellem demokratisk sindede lærere og ikke nationalistisk eller kommunistisk ladede lærebøger. Der ud over har Bosnien en meget stor utilstrækkeligt uddannet embedsmansstat, der er både partisk og korrump.

Vi ville oprindeligt have nøjedes med at indlede projektet i Kroatien og Bosnien-Hercegovina, men

efter drøftelse med vidende folk fra Kroatien, Bosnien og Serbien har vi besluttet at prøve at starte projektet samtidig i Serbien, Montenegro og Makedonien. Det gør vi vel vidende, at de demokratiske forhold i Serbien (og Kosovo) er yderst usikre, men samtidig ud fra indtrykket af, at flere demokratiske grupperinger og organisationer gerne ser os medvirke til skabelsen af et velfungerende civilsamfund.

Skitse til et projekt

Vi vil i samarbejde med de lokale og centrale fagforvaltninger, lærernes faglige organisationer, UNESCO og OSCE afholde kurser for gymnasielærere og gymnasieelever i Kroatien, Bosnien, Serbien, Kosovo, Montenegro og Makedonien. I dette arbejde vil vi trække på vore kontakter blandt lederne i Kroatien, Bosnien, Serbien, Montenegro og Makedonien og på vore søsterorganisationer sammesteds, samt på det netværk af menneskeretsorganisationer, som allerede er blevet opbygget af Det Danske Institut for Menneskerettigheder.

Vi har drøftet projektskitzen med Erik André Andersen fra Institut for Menneskerettigheder. Han vurderer, at det er en meget god idé, der ikke vil komme på tværs af deres projekter, men supplere dem på bedste vis. Ligeledes har projektet mødt interesse og støtte fra den kroatisk og den bosniske ambassade,

fra prof. Vedrana Spajic, Kroatien, borgmester Selim Beslagic, Tuzla i Bosnien og fra Sonja Biserko, formand for Den Serbiske Helsinki Komité m.fl.

Projektet er udviklet i samarbejde med Jacob Erle, leder af The International Academy for Education and Democracy, for at tilføre projektet en viden og erfaring, vi ikke selv ejer, og for at trække på og udvikle både deres og vores organisation.

Vi har foreløbigt planlagt et projekt, som løber i 3 år. I den periode skal det ved vor hjælp og egen kraft brede sig ud i hele det tidligere Jugoslavien. Projektets reelle tidshorisont ligger mindst 10 år ude i fremtiden. Dermed er projektet med dets konkrete indhold, dets rullende handlingsplan og dets budget for de første 3 år i smuk overensstemmelse med de hensigter, som er oplyst fra Udenrigsministeriet og FRESTA. Også materielt og indholdsmæssigt vil projektet stå ved dets konkrete og målrettede hensigt: udvikling af en Balkan-ungdom med demokratisk indsigt og hensigt. Det skal dels ske gennem SWOT-programmer, programmet Fortællinger Fra Fremtiden, sammenlignede historie-fortællinger m.m. Det vil give deltagerne værktøj, der vil gøre det muligt for de tidligere jugoslaviske republikker at opbygge et demokrati på egne betingelser og dermed på sigt gøre dem til ligeværdige europæere.

Nyt fra sekretariatet

Ny hjemmeside på benene:

Endelig har komiteen gjort en informationsteknisk landvinding: Vores nye hjemmeside er nu på benene og tilgængelig på nettet på www.helsinki-komiteen.dk

Vi opfordrer til at besøge siden, der fremover vil informere om mødedatoer, væsentlige arrangementer og udviklingen i vore projekter. Desuden kan man læse Nyhedsblade og andre publikationer dér, samt finde adresser på vore samarbejdspartnere og lignende.

Møder:

Sekretariatet afholder informations- og koordineringsmøder hver tirsdag kl. 13. Interesserede komité-medlemmer er naturligvis altid velkomne ved disse møder. Der bydes på te, kaffe, småkager og livlige diskussioner. Derudover holder komiteens netværk af frivillige, Informationsudvalget, møde ca. en gang om måneden. Datoer for disse møder kan fremover læses på kalenderen på hjemmesiden og i Nyhedsbladet. Næste møde bliver mandag d. 3. november, kl. 16.30.

Arbejdsopgaver:

Komiteens forretningsfører siden 1991, Arne Piel Christensen, har valgt gradvist at trække sig tilbage fra posten for at begynde at nyde sit otium. Heldigvis ser vi stadig en del til Arne, men flere af hans praktiske opgaver skal nu overlades til komiteens faste frivillige, i særdeleshed Ole Richter.

Margareta Kepinska Jakobsen, Ole Richter og Niels Groth er stadig sekretariatets stabile folk, som sørger for, at vi er tilgængelige inden for normal kontortid. De passer samtidig deres forskellige projekter, Margareta primært med socialforsorgsspørgsmål i Polen, Baltikum og Ukraine, Ole med opbygningen af civilsamfund i det vestlige Balkan og Niels bl.a. med årsberetning til Den Internationale Helsinki Føderation og med den øvrige informationsvirksomhed.

En række løse frivillige varetager forskellige forefaldende opgaver, hjælper til med projekter og sørger for udgivelsen af Nyhedsbladet og opdatering af hjemmesiden.

Serbien efter Djindjic

refleksioner på Sonja Biserkos besøg

Af Tea Sindbæk

Mordet på den serbiske premierminister Zoran Djindjic d. 12. marts i år chokerede hele Europa og førte til undtagelsestilstand og politiske omvæltninger i Serbien. I slutningen af maj, godt en måned efter at undtagelsestilstanden var blevet ophævet, havde den

danske Helsingfors Komité besøg af Sonja Biserko, formand for Helsinki Komitéen i Serbien. Denne artikel, som er delvist baseret på et interview med Biserko, beskriver nogle af de væsentligste politiske følger af mordet og undtagelsestilstanden.

Zoran Djindjic repræsenterede den pro-vestlige demokratiske reformfløj i serbisk politik. Mange frygtede, at hans død skulle betyde enden på demokratiske reformer i Serbien og genindførelsen af en konservativ og radikalt nationalistisk politik. Den koalitionsregering-regering, som Djindjic havde ledet, reagerede imidlertid hurtigt med indførelsen af undtagelsestilstand, under hvilken der blev slået hårdt ned på den omfattende organiserede kriminalitet i landet. Ifølge Institute for War and Peace Reporting (IWPR) har mere end 10.000 været anholdt, og der er rejst tiltale mod mindst 3.400, mange af dem med forbindelser til forskellige mafiagrupper og kontakter langt ind i militær og politi. 45 personer, hvoraf de fleste tilhører den såkaldte 'Zemun-klan', er blevet anklaget for Djindjic-mordet.

Drabet på Djindjic rystede det internationale samfund. Nu troede man ellers, at der endelig var ro og en demokratisk udvikling undervejs i Serbien. For Sonja Biserko, formand for Den serbiske Helsinki Komité, betød drabet dog snarere, at en række skjulte og fortrængte sandheder om forholdene i serbisk politik og samfund endelig kom frem. Det vellykkede oprør og afsættelsen af Slobodan Milošević d. 5. oktober 2000 havde skabt et idylliseret billede af Serbien i det internationale samfund. Ingen lagde derfor mærke til, at landet i høj grad var styret af mafiagrupper og andre former for organiseret kriminalitet, og at en stor del af den offentlige administration, ikke mindst politiet og det juridiske embedsværk, var gennemgribende korrumpet. Ifølge Biserko var samfundet kriminaliseret

i en grad, der gjorde det direkte meningsløst at diskutere menneskerettigheder.

Kort før sin død havde Djindjic annonceret en større kampagne mod netop den organiserede kriminalitet i Serbien. Sonja Biserko vurderer derfor, at mordet i realiteten var et kupforsøg fra de kræfter, som ønskede at opretholde status quo. Det var således helt nødvendigt at indføre undtagelsestilstanden for at beskytte regeringen og den demokratiske proces. Måske blev regeringen ekstra handlekraftig – og kuppet i sidste ende opgivet – fordi tusinder af mennesker mødte op ved Djindjic's begravelse. Sonja Biserko vurderer i hvert fald, at den massive opbakning kom bag på både regeringen og dens modstandere.

Djindjic's afløser på posten som premierminister, Zo-

Djindjic's begravelse i Beograd d. 15. marts 2003.

ran Živković, erklærede, at undtagelsestilstanden primært var rettet mod den organiserede kriminalitet – et mål som mødte stor sympati blandt almindelige serbere. Især gademafiaen og grupper som Zemun-klanen, hvis ledere som nævnt menes at have stået bag mordet, er blevet opløst. Også popsangeren Ceca, enke efter krigsforbryderen Arkan, er blevet anholdt. Zemun-klanen havde tætte forbindelser til hæren og de såkaldte 'Røde baretter', en militær specialstyrke, som deltog med stor brutalitet i krigene i Bosnien og Kosovo. Undersøgelserne har vist, at klanen sandsynligvis også var involveret i mordet på den serbiske eks-præsident Ivan Stambolić.

Under undtagelsestilstanden er der blevet rensset grundigt ud i hæren. Stabschefen og fire generaler fra Milošević's tid er blevet fjernet fra deres positioner, anklaget for at have manipuleret med militærets fryn-

segoder. Samtidig har hæren åbnet for samarbejde med vestlige organisationer, blandt andet gennem NATOs Partnerskab for Fred. Reformeringsen af hæren er ifølge Sonja Biserko uhyre vigtig for Serbiens demokratiske udvikling. Hæren nyder stadig efter krigen stor respekt blandt serberne og er en af de konservative patriarkalske søjler i det serbiske samfund. Der er simpelthen behov for et opgør med den militaristiske tradition. Samtidig er hæren også med til at blokere for det nødvendige opgør med den serbiske fremfærd under krigen i Kroatien, Bosnien og Kosovo.

Undtagelsestilstanden har dog næppe kun bragt godt med sig. Journalister og menneskerettighedsgrupper i Serbien har kritiseret regeringen for at misbruge situationen til at gøre regnskaber op med gamle fjender. Regeringskritiske aviser er blevet lukket og politiske modstandere chikaneret – fremgangs-

måder, der minder betænkeligt om Milošević-regimet. Biserko mener imidlertid, at de omtalte lukninger var nødvendige ansvarlige handlinger fra en regering, som også skulle beskytte sig selv.

Generelt har det internationale samfund været positivt indstillet over for aktionerne i Serbien. OSCE og FN har fulgt med i begivenhederne. Få dage efter undtagelsestilstanden var blevet indført, begyndte der imidlertid at dukke anklager op om overgreb og tortur på anholdte i fængsler og på politistationer. Efter en måned lykkedes det for OSCE og FN at få adgang til indsatte i Beograds fængsel. Resultatet af dette blev en mild kritik – fangernes forhold var dårlige og der var

enkelte tegn på tortur – men altså ikke noget der ledte til alvorlige protester.

IWPR har imidlertid hørt mange anklager om tortur, ikke mindst fra anonyme, som frygter repressalier. En anonym menneskerettighedsekspert vurderer, at op imod en tredjedel af de anholdte er blevet udsat for tortur, herunder tæv, elektriske stød og isolationsfængsling under kummerlige forhold. Undtagelsestilstanden gjorde det lovligt at tilbageholde fanger i op til 30 dage uden advokatbistand. En kontroversiel lov

har netop forlænget denne frist til 60 dage. Yderligere bekymrende er det, at ingen NGO'er har kunnet få adgang til fangerne.

Efter ophævelsen af undtagelsestilstanden d. 22 april ser serbisk politik fortsat temmelig plumret ud. Sonja Biserko antager, at det er lykkedes at opløse op mod halvdelen af den organiserede kriminalitet, men det lader naturligvis stadig en hel

Den myrdede premierminister Zoran Djindjić.

del tilbage. Regeringen er i øjeblikket i store vanskeligheder på grund af flere korrupsionsskandaler. De konservative nationalistiske partier har stadig betydelig politisk magt og gør arbejdet i parlamentet meget vanskeligt. Nogle af regeringens støttepartier er tilsyneladende begyndt at forhandle med nationalisterne. Det er endnu ikke lykkedes at vælge en præsident, og regeringen på sin side stræber øjensynligt efter endnu et ugyldigt valg for at undgå, at den konservative og nationalistiske Vojislav Koštunica bliver valgt til posten. Endelig er der næppe tvivl om, at regeringen får en del at rydde op i efter undtagelsestilstanden.

Udviklingen i Serbien kan følges på hjemmesiden for Institute for War and Peace Reporting, www.iwpr.net, enten i 'Balkan Crisis Report' eller i 'Serbia Crisis Archive'. På den serbiske Helsinki Komité's hjemmeside www.helsinki.org.yu findes vurderinger og kommentarer fra Sonja Biserko og andre serbiske helsinki-aktivister.

Politisk korruption og menneskerettigheder

*Af Mark P. Gibney (Institut for menneskerettigheder)
og Torben Ishøy (Transparency International - Denmark)*

Er der nogen forbindelse mellem korruption og menneskerettigheder? Vor antagelse siger, at det vil der være, men er det muligt at teste disse antagelser empirisk? Transparency Internationals Corruption Perception Index (CPI) er et sammensat indeks baseret på flere data fra forskellige institutioner, som anbringer lande på en kontinuerlig skala. Kilderne definerer generelt korruption som misbrug af offentlig magt til egen fordel, hvilket inkluderer bestikkelse af embedsmænd, forhindring af offentlige tiltag og tilegnelse af offentlige midler. Termen "korruptionsniveau" indeholder mindst to sider: korruptionshyppighed og den totale værdi af bestikkelse, der er betalt. Et land med en CPI score under 3 må betragtes som alvorligt udsat for korruption (tabel 1).

Såvel som Transparency International (TI) rangerer lande i forhold til deres niveau for iagttaget korruption, kan lande også rangeres i forhold til deres niveau for menneskeretskrænkelser. Political Terror Scale (PTS) rangerer lande på en skala fra 1 til 5 i forhold til niveauet af politisk vold og terror, der har fundet sted i dette land i et bestemt år:

Niveau 1: "Lande ... hvor der er retssikkerhed, og hvor borgerne ikke bliver fængslet for deres meninger, og tortur er sjældent eller usædvanligt ... politiske drab er ekstremt sjældne..."

Niveau 2: "Der er begrænsede fængslinger for ikke voldelig aktivitet. Men kun få personer er berørt, tortur eller legemlig afstraffelse er usædvanlig ... Politiske drab er sjældne..."

Niveau 3: "Der er udstrakt brug af politiske fængslinger, eller de har fundet sted inden for de seneste år. Henrettelser eller anden form for politiske drab, samt voldsanvendelse er almindelig forekommende. Tidsubegrænset tilbageholdelse med eller uden dom for politiske synspunkter er praksis..."

Niveau 4: "Forholdene i niveau 3 er udvidet til et større antal tilfælde. Mord, forsvindinger og tortur er en almindelig del af hverdagen ... Til trods for dets udbredelse på dette niveau, vedrører terror dem, der involverer sig i politik eller politiske ideer."

Niveau 5: "Terror i niveau 4 er udvidet til at omfatte hele befolkningen... Lederne af sådanne samfund har ingen begrænsninger med hensyn til midler eller den grundighed, hvormed de forfølger personlige eller ideologiske mål."

Datagrundlaget kommer fra to kilder: US State Department Country Reports og Amnesty International Reports. I opbygningen af et årligt indeks for hver rapport, er landene rangeret ud fra den antagelse, at rapporterne er nøjagtige og komplette. Således vil en hvilken som helst partiskhed i de årlige rapporter fra de to organisationer fremgå klart af indeksene. Vi har lavet et gennemsnit af Amnestys og State Departments skalaer for hvert land for hvert år, så der fremkommer et enkelt indeks for politisk terror. Fordelen ved at kombinere landeskalaer skulle være klar: ved at anvende begge skalaer gives et mere sandfærdigt mål for menneskeretskrænkelser.

Ved at se på alle lande, hvor vi har data fra både TI og PTS (54 lande 1996 og 52 i 1997), finder vi nogle interessante fænomener. Først ses, at niveauet for politisk terror og niveauet for iagttaget korruption begge forblev bemærkelsesværdigt konsistente gennem disse to år. I menneskeretstermer er der en meget høj korrelation mellem PTS skalaerne i 1996 og 1997 (.946). Ligeledes var der en meget høj korrelation mellem de to år med hensyn til graden af iagttaget korruption i disse lande (.969).

Vedrørende den overordnede forbindelse mellem menneskeretsforhold i et land og graden af korruption, viser data, at der er moderat høj og statistisk signifikant negativ korrelation mellem terrorniveau og iagttagelser af korruption i hvert af disse år (-.739 i 1996 og -.741 i 1997). Dette viser, at når terror forøges (højere værdi i PTS) sker det samme med korruptionsniveauet (lavere værdi på iagttagelsesindekset for korruption).

Men hvis vi kun skulle fokusere på lande, der er udsat for "højt" niveau af menneskeretskrænkelser (som vi har defineret til et PTS score på 3,5 eller højere), finder vi, at der ikke er nogen statistisk signifikant korrelation mellem politisk terror og iagttaget korruption for hvert år (17 lande i alt). Dette viser, at de korrelationer, der er i det totale antal undersøgte lande, primært er resultatet af en ringe grad af iagttaget

get korrupsion i vestlige demokratier, som også har et meget lavt niveau af politisk terror. Middel TI score for lande med en PTS score på mellem 1 og 3 var 6.29 i både 1996 (n=38) og i 1997 (n=42). I modsætning hertil har lande, der opviser høj grad af menneskeretskrænkelser, middel TI på 3,11 i 1996 (n=16) og kun 3,03 i 1997 (n=10).

Hvad kan der så konkluderes? Vi kan med sikkerhed sige, at niveauer for menneskeretskrænkelser og niveauer for iagttaget korrupsion generelt stemmer overens. Det kan således siges, at vor fornemmelse ser ud til at blive underbygget i de empiriske data. Et af problemerne i forsøget på at analysere empirisk på dette område er, at TI indekset har overvægt af vestlige lande – og at de vestlige lande har det laveste niveau for menneskeretskrænkelser. Median PTS for stater undersøgt af TI er 2,0 i 1996 og 1,50 i 1997. I 1996 havde 21 af de 54 lande i TI den laveste terror

score, mens 25 af de 52 lande havde samme score i 1997. I virkeligheden er det mere interessant at observere de tilfælde, der går imod denne trend. Et sådant tilfælde kunne være Spanien, som har et udmærket menneskeretsniveau, men en noget lav score på TI indekset, eller Sydafrika, som har noget høj niveau af politisk terror, men meget lav iagttaget korrupsion. For at få en bedre forståelse af forbindelsen mellem menneskerettigheder og korrupsion vil det være nødvendigt at måle korrupsion i mange flere lande end vi har på nuværende tidspunkt. Når dette er fuldført, vil vi have langt bedre data til at efterprøve, om vore fornemmelser kan begrundes med kendsgerninger.

This article was originally written in English. Read the English text on The Danish Helsinki Committee's webpage www.helsinki-komiteen.dk

Perception Corruption Index (Transparency International) and Terror Scores (PTS) (Gibney/Ishøy)

Country	1996 CPI	1996 PTS	1997 CPI	1997 PTS	Country	1996 CPI	1996 PTS	1997 CPI	1997 PTS
Austria	7.59	1	7.61	1	Luxembourg	N/A	1	8.61	1
Belgium	6.84	1	5.25	1	Netherlands	8.71	1	9.03	1
Canada	8.96	1	9.10	1	Norway	8.87	1	8.92	1
Czech Repub.	5.37	1	5.20	1	Poland	5.57	1	5.08	1
Denmark	9.33	1	9.94	1	Portugal	6.53	1	6.97	1
Finland	9.05	1	9.48	1	Romania	N/A	2	3.44	2.5
France	6.96	2	6.66	1	Russia	2.58	4	2.27	3
Germany	8.27	1	8.23	1	Spain	4.31	1	5.90	1
Greece	5.01	2	5.35	2	Sweden	9.08	1	9.35	1
Hungary	4.86	1	5.18	1	Switzerland	8.76	1	8.61	1
Ireland	8.45	1	8.28	1	Turkey	3.54	4	3.21	3.5
Israel	7.71	3.5	7.97	3	UK	8.44	1	8.22	1
Italy	3.42	1.5	5.03	1	United States	7.66	2	7.61	2

N/A = data not available for that year

1996 TI = 54 countries

1997 TI = 52 countries

Om Danmarks (ulovlige?) deltagelse i Irak-krigen

Af Peter Arnborg, jurist, ekstern lektor i offentlig ret, Københavns Universitet

Den vel nok mest skelsættende politiske beslutning i Danmark i 2003 var, at Danmark som det eneste europæiske land (bortset fra England) i marts 2003 besluttede at deltage aktivt med militær i Irak-krigen fra begyndelsen i marts. Den militære danske indsats er siden fortsat og udbygget i månedernes løb (nu: september 2003), hvor krigstilstanden gradvist er overgået til en tilstand af besættelse, som vist nok er den internationalt anerkendte folkeretlige benævnelse for den nuværende situation i Irak.

Som jeg i marts 2003 så det, jfr. kommentar i dagbladet Politiken den 25. marts, var Danmarks militær-aktive deltagelse i krigen ulovlig efter såvel FN- og folkeretten som efter dansk lov, grundlov m.v. Siden hen er der også rejst spørgsmål om troværdigheden m.h.t. regeringens oplysninger i Folketinget om Iraks besiddelse mv. af masseødelæggelsesvåben. Denne artikel bygger i høj grad på en gentagelse og let ajourføring af den nævnte kommentar i Politiken.

Efter læsning af Politikens kronik den 22. marts af lektor Tonny Brems Knudsen, Århus Universitet er det vanskeligt at bevare tilliden til, at krigen om Irak sker på et fuldgyldigt FN- og folkeretligt grundlag.

Dette støttes også af læsning af det notat fra Udenrigsministeriets folkeretskontor af 17. marts, der blev fremsendt til Folketinget den 18. marts, og som indgik i Tingets behandling af sagen om krigsdeltagelse ved debatterne den 19. og 21. marts. Af notatet fremgår bl.a. (citater) ”Det optimale grundlag for iværksættelse af nye militære forholdsregler over for Irak ville selvsagt være, om en sådan behandling (”i FN-systemet”/min tilføjelse) kunne munde ud i vedtagelse af en ny klar resolution eller en formandsudtalelse.” Med ønsket om en ny klar resolution e.l. mentes i notatet en ny, efterfølgende resolution i forhold til resolution 1441 fra 8. november 2002, der ikke i sig selv gav hjemmel for at påbegynde en krig mod Irak.

Det er naturligvis muligt for stater at handle uden for international ret, men så må man også være sig bevidst, at det kan forholde sig sådan. Og at man i givet fald kan risikere at blive holdt ansvarlig for evt. retsbrud, hvis en sag herom skulle blive rejst ved en relevant international domstol el. lign., der har kompetence til at dømme i disse spørgsmål. (Om der nogen sinde bliver en sådan retssag, er en anden sag. Og det gør der næppe).

De grundlæggende danske regler for beslut-

ningstagen om Danmarks internationale mellemværender fremgår af Grundloven. I § 19 står reglerne om regeringens samvirke med Folketinget. Til den bestemmelse har juristernes berømte opslagsværk Karnovs Lovsamling denne indledende kommentar: ”Efter at Danmark gennem internationale aftaler har afstået fra krig som middel for sin udenrigspolitik, kan anvendelsen af militære magtmidler mod andre stater kun forekomme som forsvar mod angreb eller som deltagelse i sanktioner i overensstemmelse med FN-pagten.”

Grundlovens § 20 omhandler betingelser og procedurer for afgivelse af suverænitet, og den blev indskrevet i Grundloven i 1953. Det fremgår bl.a., at overførslen kun kan ske ved lov og kun til en mellemfolkelig myndighed oprettet ved gensidig overenskomst med andre stater til fremme af mellemfolkelig retsorden og samarbejde. Der er endvidere krav om 5/6-flertal i Folketinget, med mindre der afholdes folkeafstemning om loven.

Fredag 21. marts 2003 besluttede Folketinget altså med snævert flertal (V,K, DF), at Danmark kan deltage i Irak-krigen med militære styrker under amerikansk ledelse af den multinationale koalition. For beslutningen stemte 61, 50 stemte imod, mens de resterende 68 MF’ere ikke var til stede i salen under afstemningen.

De danske soldater (og deres fartøjer) blev altså underlagt en udenlandsk beslutningstager, der kan give ordre mv. til de danske soldater. Der er dermed i forhold til soldaterne sket en overførsel af suverænitet (”kommando”) fra en dansk myndighed (forsvarsminister/-chef m.fl.) til koalitionens/USA.

At der efter ordlyden af Grundlovens § 20 her er tale om en overladelse af suverænitet forekommer mig overvejende sandsynligt, hvilket underbygges af min læsning af forskellige tekstafsnit fra § 20’s ”ophavsmand”, prof., dr. jur. Max Sørensen fra tiden omkring 1953.

Hverken lovformen eller kravet om 5/6-flertal blev anvendt af regering og Folketing i marts. Spørgsmålet er også, om den etablerede koalition lever op til § 20’s krav til en mellemfolkelig myndighed. At fx FN, NATO og EU gør det, er til gengæld utvivlsomt.

Af disse grunde burde Folketingets dirigenter (formand og øvrige præsidium) under behandlingen af beslutningsforslaget nok have afvist, at Folketinget

kunne behandle sagen som forelagt.

Justitsministeriet har i et svar fra begyndelsen af maj (Retsudvalget, Alm. del, bilag 1048) til Folketinget om krigens folkeretlige grundlag henvist til Udenrigsministeriets notat, mens man om forholdet til (intern) dansk ret – ikke overraskende – konkluderer (citater): ”Efter Justitsministeriets opfattelse er der ikke grundlag for at antage, at den nævnte overgivelse af kommando over danske styrker til den amerikanske ledelse af den internationale indsats i Irak ligger uden for grundlovens rammer”.

Ministeriet bygger især sin konklusion på 2 forhold. Dels (1) at kommandoovergivelsen ikke sker til en international organisation, men til den amerikanske ledelse, hvorfor reglen i grundlovens § 20 skulle være irrelevant, dels (2) at forsvarschefen efter forsvarslovens § 12 har mulighed for at overføre/delegere kommando direkte til chefer for internationale styrker/missioner. Begge disse begrundelser forekommer mig

”noget tynde” i forhold til grundlovens § 20, og det aktualiserer i hvert fald en stillingtagen fra Folketingets side til forudsætningerne for forsvarschefens brug af § 12-beføjelsen.

Om den vedtagne beslutning i Folketinget om overførsel af suveræniteten er lovlig i forhold til Grundloven og dansk ret vil nok aldrig blive konstateret rent juridisk, dvs. med en dom fra en dansk domstol. De parter, der i givet fald kunne rejse en sådan sag, er de udsendte soldater og deres faglige organisationer på de berørte medlemmers vegne. Og de gør det næppe.

Hele sagen viser for mig – udover selve hovedsagen om Irak, dets brutale styre, krigen og hvad der måtte følge – at vi har brug for at nytænke bestemmelserne i grundloven, i andre love og i parlamentarisk praksis om, hvordan og i hvilket omfang Danmark kan træffe afgørelser i forhold til vore internationale relationer og andre lande, her specielt når det angår indsættelse af danske militære enheder i krige og lignende.

Boganmeldelse:

”Oplysningens Gale Hund”

En historie om en dansk pioner for oplysning og menneskerettigheder

Interview med Ole Stig Andersen, der har læst: Morten Petersen: *Oplysningens Gale Hund* - en biografi om Niels Ditlev Riegels, udgivet af Aschehoug, 2003.

”Oplysningens Gale Hund”, Ole Stig Andersen, hvad ligger der bag den sære titel?

”Oplysningens Gale Hund” er et smædenavn der blev givet til Danmarkshistoriens første moderne kritiker og revser af den herskende orden, Niels Ditlev Riegels, der blev født i 1755 og døde i 1802. Riegels var forud for sin tid, som man siger, han indvarslede det moderne Danmark.

I 1785 oversatte den 30-årige Riegels den romerske forfatter Celsus' angreb på kristendommen: Hvordan kunne den kristne Gud tillade sin egen søn en forhånet og forsvarsløs død på korset? Og hvordan kan religionen være sand, når dens tilhængere splitter sig op i utallige sekter der alle sammen påberåber sig den samme hellige tekst? Og mon nu også naturlovene tillader legemets opstandelse? Riegels opfordrede gejstligheden til at gendrive Celsus' indvendinger mod kristendommen.

Bogen om Riegels er interessant i lyset af den kristendomsdebat vi har for tiden, ikke så meget spørgsmålet om hvad en præst bør tro på, men snarere

den ofte fremsatte påstand at kristendommen er det grundlag, som det danske (eller det europæiske) samfund hviler på. Sandheden er jo den stik modsatte: at det moderne samfund udviklede sig på trods af kristendommen og stadig i kamp mod dens dogmer og overtro. Og dér var Riegels altså den første i Danmark.

Hvordan kunne Riegels få lov til at fremsætte sådan en kritik uden at blive straffet? Senere kritikere som Dr. Dampé slap ikke så let. Danmark havde jo enevælde dengang, og der var hverken ytringsfrihed eller trosfrihed?

Det undrer forfatteren, Morten Petersen, sig også over. Men han formoder at det har at gøre med Riegels' indblanding i statskuppet i 1784. Måske vidste han noget om kupmagerne som siden beskyttede ham.

Danmark har enevælde, men kongen er sindssyg og desuden stort set kun interesseret i druk og hor. Han skriver under på de dekretter der bliver forelagt ham, og så er de lov. Hans tyske livlæge Struensee benytter lejligheden til at modernisere Danmark. I halvandet år er han landets reelle regent, og han lader kongen udstede en syndflod af forordninger og bestemmelser der moderniserer alle sider af det danske samfund, i overensstemmelse med oplysningstidens

idealer. De halvandet år Struensee regerer, bliver afgørende for de oplysningsidealer Riegels kæmper for resten af sit liv, som for eksempel ytringsfrihed og trosfrihed og human behandling af fængslede og sindssyge.

I 1772 bliver Struensee afsat ved et kup og kort efter henrettet, og næsten alle hans reformer bliver ophævet. 12 år senere bliver hans banemand, Ove Høegh-Guldberg – ”ayatollahen” kalder Morten Petersen ham – selv offer for et statskup. Riegels er på det tidspunkt ansat ved hoffet og spiller en vigtig rolle i organiseringen af statskuppet, en rolle som historieskrivningen hidtil har overset.

Ja, i det hele taget har Riegels jo været en overset figur. Hvordan kan det være?

Riegels var tydeligvis en besværlig person, en krakiler, en kværlant der kørte "sager", og sådan blev han også opfattet i sin samtid, og af senere tiders historikere. Han strides med alle og enhver, også de folk han var med til at bringe til magten i 1784.

Men Morten Petersen dokumenterer meget vellykket, synes jeg, sammenhængen i Riegels forskellige projekter og "fejder", nemlig oplysningstidens hyldest til tankens frihed, til fornuften frem for troen.

Hans kritik satte ikke blot ind over for den kristne overtro, men også over for selve enevældens økonomiske fundament, hvor han fx kræver at statens regnskaber skal offentliggøres, så man kan se hvad skatterne bliver brugt til. Han kaster sig også ud i en sønderlemmende kritik af de forhold indsatte i fængsler og sindssygehospitaller bliver udsat for. Det gør han i reportageform, nærmest en forløber for moderne kampagnejournalistik.

Og han prøver også at få drænet en sumpet sø på sine jorder, men kan ikke få de nødvendige tilladelser. Han er i enhver henseende en foregangsmand, undtagen på et enkelt punkt, kvindernes situation. Tilsyneladende omtales kvinder intetsteds i Riegels' produktion, konstaterer forfatteren med nogen undren.

Det er en meget interessant og velskrevet bog historikeren Morten Petersen har skrevet om Niels Ditlev Riegels, og det er første gang hans biografi bliver skrevet. Den handler om en dansk krakiler der arbejdede for et moderne Danmark for over 200 år siden, og som siden blev glemmt. Nu kan han – og hans indsats – huskes igen. Og det er vel meget passende siden religiøs fanatisme igen - for en tid - har fået politisk indflydelse i Danmark.

Læserbreve

Ændringsforslag til komiteens vedtægter

Der er i forvejen stillet forslag om regulering af komiteens navn, som fuldt ud støttes.

Når vedtægterne alligevel tages op, findes det hensigtsmæssigt samtidig at få behandlet følgende presserende forslag til fremme af foreningsdemokratiet:

1. Vedr. optagelse af nye medlemmer søges Komiteens præg af lukket loge fjernet ved afskaffelse af kravet om anbefaling af 2 medlemmer, jf. § 4 stk. 1.

Bem.: Det forekommer ønskeligt, at en forening til fremme af demokrati rundt i verden – selv på demokratisk vis står åben for interesserede, selvfølgelig med adgang til at ekskludere et medlem, der modvirker foreningens formål, jf. § 4 stk. 2.

2. Vedr. antallet af bestyrelsesmedlemmer foreslås det øget fra 5 til 7 medlemmer, jf. § 5 stk. 1.

Bem.: Mulighederne for at afholde bestyrelsesmøder lettes herved betydeligt.

3. Vedr. fristen for indsendelse af medlemsforslag til behandling på generalforsamlingen, er denne nærmest umulig at få overholdt i nuværende udformning, hvor den er fastsat til d. 20. april, jf. § 7 stk. 2 in fine. Bem.: Når vi ude i verden ønsker lov og ret overholdt, taler det vel for, at vore egne regler er realistiske og holdes.

Herudover er det som berørt ovenfor foreslået

4. Vedr. Komiteens navn, at det ændres fra den svenske, imperialistiske (!) udgave Helsingforskomiteen, jf. § 1, til det politisk korrekte (!) Helsinki Komiteen, så det det fulde navn bliver ”Den Danske Helsinki Komite for Menneskerettigheder”.

Samtlige forslag har fået bred tilslutning, hver gang de er nævnt.

Niels Groth

Afs. Niels Groth, Tukshøjen 40. 2730 Herlev
tlf. 21 24 87 03, privat 44 84 06 36

Bestyrelse:

Ole Espersen - formand

Gert Battrup
Gitte Lillelund Bech
Hans H. Brydensholt
Anse Leroy

Rådgivende komité:

Alken, Ib
Altschuler, Finn
Barfoed, Niels
Bennedsen, Dorte
Bille, Grete
Christensen, Arne Piel
Czartoryski, Adam
Elmquist, Bjørn

Estrup, Jørgen
Gelfer-Jørgensen, Mirjam
Gjellerod, Henning
Groth, Niels
Gulmann, Claus
Hvidt, Kristian
Jakobsen, Kepinska M.
Jerichow, Anders
Krag, Helen
Langebæk, Steen

Mottelson, Ben
Nikqi, Riza
Nørgaard, Per
Pedersen, Klaus C.
Petri, Michael
Pundik, Herbert
Rehof, Lars A.
Richter, Ole
Riishøj, Søren
Rubow, Caroline

Severinsen, Hanne
Siesby, Erik
Thaysen Hess, Eigil
Trolle, Eskild
Vasegaard, Gertrud
Weissmann, Vladimir